

Kòkòbì Yókóbũ ní sǐ rĩ

Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Yókóbũ sǐ kòkòbì 'dĩri nĩ. Yókóbũ ri Yésũ édrìpì, Yẹrúsālémã gá 'dãá, ĩri ándúru drĩkoma rú 'bá kánísã vé rĩ pi drĩgé. Sǐ kòkòbì rĩ sée Kūrísītīyānĩ Yẹrúsālémã vé ĩ ní íré mužú kǔrú rĩ pi agásĩ, āzini āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ní.

Tã ã pá āmbúgú Yókóbũ ní kòkòbì rĩ sǐzú rĩ, lē lūú Kūrísītīyānĩ rĩ pi ní 'yozú kǐnĩ, tã kòpi ní 'oó múké, āzini kòpivé adringará múké rĩ, ĩri lū 'yozú kǐnĩ, kòpi ẽ 'yĩkí Kúrísítō ri gí. Kúru ímbá kòpi kǐnĩ, tã āfú vé rĩ, tã ẹsì 'bázú āmbúgú ngá drĩgé rĩ, ọwũ 'bāngará, āzini āwāngará, lē kòpi ã kukí tã ũnjí 'dĩ'bée rá. Āzini ímbá kòpi tã 'bá rĩ pi ní ríí ǔsǔyũ ũnjí ríipi kòpi ǔ'bǐipi fizú tã ũnjí 'ozú rĩ vé tã sǐ, ímbá kpá kòpi lē 'bá ngá be rĩ pi ã kokí 'bá ngá ākó rĩ pi ẽ ĩzā ngá sǐ.

Ímbá kpá kòpi adringará uletere rĩ vé tã sǐ, adringará tã be mādã rĩ vé tã sǐ, Múngú ri zingará vé tã sǐ, tã 'dũngará ẹsì be mādã rĩ vé tã sǐ, āzini adringará úmĩ be Kúrísítō agá rĩ vé tã sǐ.

¹ Ma Yókóbũ 'i, átí'bá Múngú vé ni, āzini Úpí Yésũ Kúrísítō vé ni. Īmi súrú mudrĩ drĩ ni ĩrĩ ĩ ní íré mužú āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi, á sǐ kòkòbì 'dĩri sée ĩmi ní.

Módó ĩmi ní céré.

Tā ũkpó ũkpó rì'bá 'bávé ẹ'yīngára ũ'bī'bá rī pi

² Má ẹdrípíì má ómvúpíì, tā ũkpó ũkpó ũ'bī dō ìmi, ìmi adrikí àní àyīkō sī, ³ à'diātāsīyā ìmi nīkí rá 'yozú kínī, ũ'bīkí dō ìmivé ẹ'yīngára, ìri sē ìmi pá tu ũkpó ũkpó ìmivé ẹ'yīngára agá. ⁴ Tā ũkpó ũkpó ìmi ìsúpí 'dīri, ìri sē ìmi adri ũkpó ũkpó ìmivé ẹ'yīngára agá, ìmi adri àní Múngú agá, tā àzi ìmi ní ícò lēé ni 'dāayo. ⁵ Ìmi àsámvú gé 'dīgé, 'bá rī nī dō tā kuyé, lē à zì tā nīngára Múngú rípi ngá sēépi 'bá rī pi ní bādārú rī vúgá, ìri tā nīngára rī sē 'bá rī ní rá, ícò 'yoó 'bá rī zì tā rī ũnjí 'díní ku. ⁶ 'Bo 'bá rī dō ngá zì Múngú vúgá, lē ē ẹ'yī 'yozú kínī Múngú rì ngá rī sē 'í ní rá, lē úmī ni ā awa 'i ìrī ku, à'diātāsīyā úmī ni awa dō 'i ìrī, ìri adri sū yī ùlì ní vī ùvápí ngūyá ngūyá rī tīnì. ⁷ 'Bá yīkì be 'díní 'dīri, ā ũsū 'yozú kínī Úpí rì 'í ní ngá sē rá 'díní ku, ⁸ à'diātāsīyā ìrivé yīkì aco 'i ìrī, ìrivé tā 'oó rī pi agásī céré yīkì ni tu pá vūrā ālu gé ku.

⁹ 'Bá Múngú vé adriípi ngá àkó rī, lē ā adri àyīkō sī, à'diātāsīyā Múngú 'dù ìrivé tā 'bāá àmbúgú. ¹⁰ 'Bo lē 'bá à'bú be rī ā adri àyīkō sī, Múngú ní ìrivé tā 'dùú 'bāá mādāṅá rī sī, à'diātāsīyā 'bá à'bú be rī ímú drā sū peṭì ā fū ní 'wí lūú vūgá rī tīnì. ¹¹ Ụtú koópi gbírílí rī, ìri sē peṭì rī 'wí, ìrivé fū ũnyī be rī 'wí lū vūgá. 'Bá à'bú be rī kpá ímú drā sà ìri ní rizú ívé ẹzì ngazú rī gé.

¹² Tā ũkpó ũkpó rì dō 'bá rī ũ'bī, lē ā tu pá títí, Múngú rì ìri ní tākíri sē rá, à'diātāsīyā aga dō ũ'bīngára 'dīri agásī rá, Múngú rì ídri 'dání'dání

í ní tã ni eziĩ 'bá 'i lē'bá lēlē rĩ pi ní rĩ sē ĩri ní rá.

¹³ Tã ũkpó ũkpó ỳ'bĩ dō 'bá rĩ, lē 'bá rĩ ã 'yo, “Múngú ri ma ỳ'bĩ nĩ” 'dini ku. ã'diātāsīyā tã ũnjí ícó Múngú ri ỳ'bĩ ku, dōku Múngú ícó 'bá āzi ỳ'bĩ tã ũnjí sī ku. ¹⁴ Tã ũnjí 'bá rĩ ní rií ỳsũ rĩ, ĩri 'bá rĩ ỳ'bĩ nĩ, ĩri 'bá rĩ se fi tã ũnjí agá. ¹⁵ Tã ũnjí 'bá rĩ ní rií ỳsũ rĩ ga dō ẹsĩ ni agá tré gí, ĩri sē 'bá rĩ fi tã ũnjí 'o, tã 'bá rĩ ní 'oó ũnjí rĩ ga dō ícá ambamba gí, ĩri drāngará íjĩ.

¹⁶ Má ẹdrípĩ má ọmvúpĩ má ní lēlē rĩ pi, lē 'bá āzi ã ũ'bā ĩmĩ mĩ ku. ¹⁷ Fēfē múké múké rĩ pi íbíkí íngá 'bũ gélésĩ, íngákí 'bá Ẹtẹpi ngá dī'bée dīdī 'bũ gé 'dāá rĩ pi gbiĩpi rĩ vúgálésĩ, Múngú újá 'i sũ índrikíndrĩ ní rií 'i újá rĩ tĩni ku. ¹⁸ Múngú ụpē 'bā adrií 'bá ívé ni, ĩpē ívé ú'dúkó áda rĩ 'bá ní, ã tĩkí rí 'bā ícá ú'dí, ngá céré ĩri ní gbiĩ rĩ pi āsámvú gé, 'bā adrikí rí anji ĩrivé ni, sũ ānyāngā kaápi drīdrī rĩ tĩni.

Tã yingára āzini tã 'ongára

¹⁹ Má ẹdrípĩ má ọmvúpĩ má ní lēlē rĩ pi, lē ĩmi nĩkí tã 'dī'bée áamá múké, lē ĩmi 'bākí bĩ tã yizú mbēlējá, lē ĩmi rōkí átángá rĩ rōrō, ĩmi íbíkí átá ndō, lē ĩmĩ 'a ã ve tã sī mbēlējá ku.

²⁰ ã'diātāsīyā 'bá rĩ 'a ve dō gí, ícó tã piĩ Múngú ní lēē ã 'o rĩ 'oó ku. ²¹ Lē ĩmi kukí tã āzāvũ rú rĩ pi ã 'ongára rá, dōku ĩmi kukí tã ũnjí rĩ pi ã 'ongára rá, lē ĩmi 'bākí ĩmi vūgá, ĩmi ã'yĩkí ú'dúkó múké ĩ ní ũlũ ĩmi ní rĩ, ĩri ícó ĩmi pa rá.

²² Lē ĩmi yĩkí ú'dúkó múké rĩ kú bĩ sī ku, lē ĩmi 'dukí tã ni ngaánga. ĩmi 'dukí dō tã ni ngaá kuyé, ĩmi ri ĩmĩ mĩ ũ'bā. ²³ 'Bá ú'dúkó múké rĩ

yiipi kú bí sī, tã ni 'duúpi ngaápi kuyé rĩ, índré sũ 'bá 'i ndreépi múndũrã agá, ²⁴ kãdõ 'i ndreé múndũrã agá 'dãá, ĩri gõ 'de mu 'dĩisĩ rá, ĩri ãvĩ ívé ĩndrĩlíkĩ 'í ní ndreé múndũrã agá 'dãri sĩ rá rĩ tĩni. ²⁵ 'Bo 'bá rĩ 'bã dõ 'ĩ mĩ rizú tãĩmbĩ múké drĩwãlã sēepi rĩ lãzú, 'o dõ tã rĩ mužú 'dĩri 'dĩni, ãvĩ dõ tã 'í ní yĩ rĩ sĩ kuyé, Múngú ri ĩri ní tãkĩri sē tã ĩri ní 'oó rĩ sĩ rá.

²⁶ 'Bá rĩ ũsũ dõ kĩnĩ 'i 'bá Múngú vé ni, rõ dõ 'ĩ ádra ku, ĩri 'ĩ mĩ ũ'bã, ĩnjĩngará ĩri ní rizú Múngú ri ĩnjĩzú 'dĩri ězĩ ãkó. ²⁷ ĩnjĩngará Múngú 'bá Ētēpi ní ã'yĩ adriipi múké, ũnjĩkãnyã ãkó rĩ, ĩri 'dĩni, lē 'bá rĩ ã ko ĩmváanji rĩ pi ē ĩzã ngá sĩ, ãzini ã ko ọwuzi ri 'bá ĩzãngã nya 'bá rĩ pi ē ĩzã ngá sĩ. Lē 'bá Múngú vé rĩ pi ã rikĩ tã ãzãvũ rú nyõókũ nōri vé rĩ 'oó ĩndĩ ku.

2

Ā rikĩ tã múké 'oó 'yéṅá 'bá urukọ ní ku

¹ Má ědrípĩ má ọmvúpĩ 'bávé Úpĩ Yésũ Kúrísitõ ọgúpĩ pọwũpọwũ rĩ ě'yĩ 'bá gĩ rĩ pi, lē ĩmi rikĩ tã múké 'oó 'yéṅá 'bá urukọ 'bée ní, 'bá urukọ 'bée gãzú sĩ 'dĩni ku. ² 'Bá ãzi ífĩ dõ ĩmi ãsãmvú gé vũrã ĩmi ní ĩmi úmúzú rĩ gé, úsú dõ 'i bõngó ũnyĩ be ni sĩ, 'yĩ dõ kãtrĩ dábũ rú ni 'ĩ drĩ mvãṅá gá, 'bá ngá ãkó ni ífĩ dõ kpá ĩmi ãsãmvú gé, úsú dõ 'i bõngó ĩrĩkọ rú ni sĩ, ³ 'í 'du dõ 'bá 'i úsúpi bõngó ũnyĩ be ni sĩ rĩ vé tã 'bãá ãmbúgu, 'í 'yo dõ ĩri ní, "Mĩ ímú úrí lúpá múké nōri drĩgé," 'bo 'bá ngá ãkó rĩ, 'í 'yo dõ ĩri ní, "Í mu pá tuú 'dãgá," dõku "Í mu úrí nyõókũ gé vũgá," ⁴ mi

dō ri 'bá rĩ pi ũpě sũ 'dĩri tĩni, mí adri nyo 'bá tã liĩpi yĩkĩ ũnjĩ sĩ ni kuyé?

⁵ Má ẹdrípĩ má ọmvúpĩ má ní lēlē rĩ pi, ĩmi yĩkĩ drĩ ma ká, Múngú ũpě 'bá ngá ǎkó 'bá vũ drĩgē rĩ pi ní ndree ẹzĩ ǎkó rĩ pi adrii ẹ'yĩngará be ǎmbúgú, kọpi ícọ fi mǎlũngǎ ĩri ní tã ni ẹzĩ 'bá 'i lē'bá lēlē rĩ pi ní rĩ agá rá. ⁶ 'Bo ĩmi ri 'bá ngá ǎkó rĩ pi idede. ĩmi nĩkĩ 'yozú kínĩ, 'bá ǎ'bú be rĩ pi 'bǎkĩ pá ĩmi drĩgē, kọpi ri ĩzǎngǎ sē ĩmi ní 'dĩni kuyé? Kọpi ĩmi jì mụ pá tu 'bá tã lị'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé nĩ kuyé? ⁷ 'Bá 'dĩ'bée adrikĩ 'bá ri'bá Úpĩ ĩmi ní ẹ'yĩ rĩ ǎ rụ iza'bá rĩ pi kuyé?

⁸ ĩmi ĩnjĩkĩ dō tǎĩmbĩ agaápi rá ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yoópi kínĩ, “Lē mĩ lē 'bá mĩ gǎrǎ gá rĩ sũ mĩ ní mĩ rụ'bá lēlē rĩ tĩni” rĩ rá, ĩri lũ kínĩ ĩmi ri tã pĩrị 'o. ⁹ 'Bo ĩmi dō ri tã múké 'o 'yéná 'bá urukọ'bée ní, ĩri lũ kínĩ, ĩmi 'okĩ tã ũnjĩ gĩ, ĩmi ñókĩ tǎĩmbĩ rĩ gĩ.

¹⁰ 'Bá riĩpi tǎĩmbĩ rĩ vé tã 'duúpi ngaápi rĩ ñō dō tǎĩmbĩ ǎlu ni gĩ, ĩri lũ 'yozú kínĩ ñō tǎĩmbĩ rĩ pi cére gĩ. ¹¹ Múngú 'yoópi, “Lē mĩ 'bǎ ọwũ ku rĩ,” 'yo kpá kínĩ, “Lē mĩ 'dị 'bá ku.” 'Í 'o dō ọwũ kuyé, 'bo 'í 'dị dō 'bá drǎá rá, ĩri lũ 'yozú kínĩ, 'í ñō tǎĩmbĩ rĩ gĩ.

¹² Tã ĩmi ní átá, ǎzini tã ĩmi ní 'oó rĩ, lē ĩmi nĩkĩ 'yozú kínĩ, ĩ tǎĩmbĩ rĩ áyú ĩmivé tã lizú, ĩmi drĩwǎlǎ ịsú ǎní. ¹³ Ụ'dụ Múngú ní ímúzú tã lizú rĩ gé, 'bá ẹsị ĩdríkídri 'bǎápi ọgúpĩ ní ku rĩ, Múngú 'bǎ kpá ẹsị ĩdríkídri ĩri ní ku. Múngú

kādō tā lị 'bá rī pi drịgế, ìri ẹsị ìdríkídri 'bā 'bá ẹsị ìdríkídri 'bā'bée ìvé ógúpị ní rī pi ní rá.

Ẹ'yīngára āzini tā múké 'ongára

¹⁴ Má ẹdrípị má ómvúpị, 'bá rī kīnī 'i dō ẹ'yīngára be, 'bo 'o dō tā āzi lūúpi kīnī ìri ẹ'yīngára be ni kuyé, tā múké ìri ní ịsụ 'a ni gé 'dịgế rī ā'di? Ẹ'yīngára 'dịri nyo ícọ ìri pa rá?

¹⁵ Mí ẹdrípị, dọku mí ómvúpị ri dō bōngó ákó, āzini ānyāngā ákó, ¹⁶ 'í 'yo dō ìri ní, "'Í mụ, lē mī mụ múké, ịgbē ā fụ mī ku, mī nya ānyāngā ẹpízú ānị ẹpịẹpị," 'bo 'í sē dō ìri ní ngá ìri ní lēé rī pi kuyé, tā múké mí ní 'oó 'bá 'dịri ní rī ā'di?

¹⁷ 'Bá ẹ'yīpi gí rī 'o dō tā múké ẹ'yīngára rī i'dazú kuyé, ìrivé ẹ'yīngára 'dịri ìri ngá dráápi gí ni.

¹⁸ 'Bo 'bá āzi ri ícọ 'yo, "'Bá ụrụkọ'bée ẹ'yīngára be, 'bá ụrụkọ'bée ri ẹzị nga múké."

'Bo má ní 'yozú má kīnī, "'Í 'o dō tā múké ku, ìri ícọ lū ینگóni 'yozú kīnī mī ẹ'yīngára be? Ma ícọ mávé ẹ'yīngára i'da mí ní tā múké má ní 'oó rī sī." ¹⁹ Mí kīnī, mí ẹ'yī rá Múngú ri ālu. Ìri múké! Índrì ùnjí rī pi* ẹ'yīkí kpá sụ 'dịri tịni, ụrị sī, kọpi ri yā ānị yāyā.

²⁰ Mí azakaza rú! Mí nị 'yozú kīnī, ẹ'yīngára mí ní ẹzị ni ngá kuyé rī ìri ẹzị ákó 'dini kuyé?

---

* **2:19** 2:19 Índrì ùnjí rī pi: Índrì ùnjí rī pi ándúru mālāyíkā Múngú vé ni 'bụ gé 'dāá, kọpi nọkí tājmbị Múngú vé rī, Sātānā ri kọpivé āmbúgu. Múngú ídró kọpi 'bụ gé 'dāási vūgá nōó, kọpi gōkí ufuú índrì ùnjí, kọpi ri 'bá rī pi ní ìzāngā sē vū drịgế nōgó. 'Í lā l'dangára 12:7-9.

21 Múngú ã'yĩ 'bá ẹ'bípì Ābūrámã† ri adrii 'bá pìrì ìri ní ívé mvá Ísákã‡ ri sée zāá rōbōṅṅò rú vūrā rōbōṅṅò zāzú rĩ gé rĩ ã tā sī. 22 Í ndre drī ká, Ābūrámã ẹ'yĩ Múngú ri rá, āzini 'du tā Múngú ní lūú ìri ní rĩ ngaá rá. Tā ìri ní 'oó rĩ lū 'yozú kìnĩ, ìrivé ẹ'yīngará ìri áda. 23 Tā ì ní sī Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ nga 'i fūú tì ni gé gí, Búkū Múngú vé rĩ kìnĩ, “Ābūrámã ẹ'yĩ Múngú ri rá, Múngú ã'yĩ ìri adrii 'bá pìrì 'í ẹndrẹtì gé.” Gōkí Ābūrámã ri zì ùndĩ Múngú vé ni. 24 Īmi ndrekí drī ká, 'bā adri pìrì Múngú ẹndrẹtì gé tā múké 'bá ní 'oó rĩ sī, adri 'yẹṅá ẹ'yīngará 'bávé rĩ sī ku. 25 Rábā ri ūkú ọwú rú ni, ìrivé tā 'oó ri Múngú ẹndrẹtì gé pìrì, ã'diātāsīyā ìri ní 'bá āngū úmí 'bá rĩ pì ẹ'yì 'bāá ívé jó agá, ìri ní kọpì pēé muẹ lẹtì túngú ni gé sī rĩ sī. 26 Índrì dō 'bá rĩ agá 'dāáyo, 'bá 'dīri drā gí, ẹ'yīngará ri ngakí dō ẹzì ni ku, ẹ'yīngará 'dīri drā gí.

3

Lē ìmi ùtēkí ìmí ádra ùtētē

1 Má ẹdrípì má ọmvúpì, ìmi āsámvú gé 'dìgé, lē ku 'bá kárákará pì ní ẹsì 'bāzú fizú āngū ímbázú, ã'diātāsīyā ìmi nīkí rá 'yozú kìnĩ 'bā ri 'bá āngū ímbá 'bá nō 'bée, ì ímú 'bávé tā lị 'bá

† **2:21** 2:21 Ābūrámã: Múngú zì Ābūrámã ri kìnĩ, ã ku ívé 'bá 'bẹtì āsámvú gé rĩ pì, ã ku ívé āngū, ã 'de muẹ āngū āzi ú'dì ni gé. Ābūrámã ri ẹ'bípì Yāhúdì rĩ pì vé rĩ, tìkì ìri ilí élifū ālu mụdđrũlũ ārō (1,800) gé, ísú tìkì drī Yésù ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. ‡ **2:21** 2:21 Ísákã: Ísákã ri mvá Múngú ní ẹzì Ābūrámã ní rĩ. 'Í lā Í'dóngará 17-35. **2:23** 2:23 Í'dóngará 15:6

uruko'béé vé rĩ ndě. ² 'Bâ céré, 'bá 'okí tã ũnjí ni pi kárakará. 'Bá rĩ átá dō átángá ũnjí ãlunáni kuyé, 'bá 'dĩri 'bá piri ũnjikānyā ākó ni, ĩri ícó 'í rú' 'bá ũtē múké.

³ 'Bá ásúkí dō ngá aya rú ni pi hūsání rĩ pi tị gé, ĩri sē kōpi tã 'bá ní lēé rĩ 'du nga rá, kōpi 'bā jị mụzú múké vūrā 'bá ní lēzú mụzú rĩ gé.

⁴ ĩmi ndrekí drī kúlúmgbā ri ká, ĩri āmbúgú āmbúgú, ũlí ā ri dō ĩri vījị mụzú nĩ drāāāsīyā, 'bá kúlúmgbā rĩ újịpi rĩ kúlúmgbā āmbúgú āmbúgú 'dĩri sō mụzú pētị mādāṅá rizú kúlúmgbā sōzú rĩ sī. ⁵ ĩmi ndrekí drī ká, ádra ri mādāṅáṅá, 'bo ĩri tã ambugu ambugu ni pi átá.

Ádra adri sū ācí kúlúlú mādāṅá rĩ tịni, ĩri āngū ásé be āmbúgú āmbúgú rĩ zā ve céré.

⁶ Ádra sū ācí tịni. Īgélé 'bā rú' 'bá gá rĩ pi āsámvú gé, ĩri ri ũnjikānyā ijị nĩ, ĩri 'bá rĩ vé adringará iza rá, ĩri sē 'bá rĩ fi ve ācí agá, tã ũnjí ádra ní átá rĩ íbí ifūú ācí vezú āní ũdū ākó rĩ* agásí.

⁷ Ānyāpá rĩ pi ārēvú céré, āriṅá rĩ pi, ngá ẹcị' 'bá bēdrị sī rĩ pi, āzini ngá adri' 'bá yījị agá rĩ pi, ĩ ícó kōpi íwí adri mālímáli, ĩ ícó kōpi ũtē rá, 'bá ri kōpi íwí nĩ, ĩri kōpi ũtē nĩ. ⁸ 'Bo 'bá āzi ícó ádra ri ũtēé bā ku. Ádra āndē tã ũnjí 'ongará sī ku, tã ũnjí ádra ní rií átá rĩ adri sū kícú ĩ ní rizú 'bá ú'dízú rĩ tịni.

⁹ Ádra ri, 'bā ri 'bávé Úpí 'bá Ẹtẹpi ri íngú āní, ádra ri, 'bā kpá ri 'bá Múngú ní gbií sū 'í tịni rĩ pi tri āní. ¹⁰ Tị ālu ālu 'dĩri sī, 'bā ri Múngú ri íngú

* **3:6** 3:6 Ācí vezú āní ũdū ākó rĩ: Múngú ri úmvúlésí 'bá 'í ẹ'yị' 'bá ku rĩ pi 'du ú'bé ācí 'dĩri agá. 'Í lā 'd'angará 20:7-15.

ãní, 'bâ kpá ri 'bá rĩ pi tri ãní. Má édrípìì má ómvúpìì, lē 'bâ 'okí tã 'dĩri tĩnì ku. ¹¹ Yìì ule rĩ pi yìì ẹ'yì rú rĩ be, kòpì nyo ícò ì úmú ídì ìfũ vūrã ãlu gé sī rá? ¹² Má édrípìì má ómvúpìì, pẹtì ì ní zìì fìgì rĩ, ìri nyo ícò 'i újá 'a òlívě rú rá? Dòku pẹtì vinyò vé rĩ, ìri nyo ícò 'i újá 'a fìgì rú rá? Yìì ẹ'yì rú rĩ, ìri nyo ícò 'i újá ícá yìì ule rú rá?

Úmĩ tã n̄zú rĩ íbí íngá Múngú vúgá

¹³ 'Bá ìmi ãsámvú gé 'dĩgé úmĩ be, ãzini tã n̄ngará be rĩ ã'di 'i? Lē 'bá 'dĩri ã 'o tã p̄rì, ã lũ rĩ 'yozú kìnĩ, ìri úmĩ be, ãzini n̄ tã rá, lē ã 'o tã m̄zú ẹsì be mādã, úmĩ tã n̄ngará vé ni sī.

¹⁴ 'Bo mĩ ẹsì dra dō dra dra, 'í lē dō 'bá ku, ãzini mi dō ìndrã rú, lē mĩ ri mi íngú ãní ku, dōku mĩ ri ùnjò ùlì 'yozú kìnĩ, mi ri tã áda 'o 'dĩni ku.

¹⁵ Úmĩ tã 'ozú 'dĩni 'dĩri, íbí íngá 'bũ gélésì kuyé, ìri ùmĩ nyòkù n̄ori vé ni, Ìndrì Múngú vé rĩ sē úmĩ 'dĩri n̄ kuyé, ìri úmĩ ãdróko vé ni. ¹⁶ 'Bá rĩ dō ri ẹsì 'bã 'bá ãzi vé ngá dr̄igé, ìri dō ri 'i íngú 'bá ãmbúgú rú, ìri tã ìzãngã sēpì ni ìjì, ìri tã 'o m̄zú bādã rú, ẹsì ùká ùká sī.

¹⁷ 'Bo tã n̄ngará íngápi 'bũ gélésìla rĩ, ìri sē 'bá rĩ adri uletere, 'bá rĩ tãkìri lēlē, 'bá rĩ ẹsì 'bã 'bá rĩ pi ẹ ìzã kozú, 'bá rĩ 'bá ambugu rĩ pi ìnj̄nj̄, 'bá rĩ adri ẹsì be múké, 'bá rĩ tã múké 'o, 'bá rĩ 'bá rĩ pi ẹ ìzã ko trōtrō, ãzini ìri sē 'bá rĩ tã áda 'o. ¹⁸ 'Bá ri 'bá tãkìri ìjì 'bá 'bá rĩ pi ãsámvú gé rĩ pi, kòpì ri tã p̄rì ìjì 'bá rĩ pi ãsámvú gé.

4

Lē ìmi ìnj̄kì Múngú ri ìnj̄nj̄

1 Ngá sēepi ĩmi ní rizú āgátá gāzú, āzini ĩmi ní rizú ũmbā fuzú ĩmi āsámvú gé sī rī ā'di? Tā ũnjí ĩmi ní ríí ũsũú ĩmî éşí agá rī, ĩri ri ũmbā fú ĩmî éşí agá nĩ. 2 ĩmi lēkí kōdō ngá, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá rī kuyé. ĩmi ri 'bá ú'dí, ĩmi ĩsúkí rí ngá ānĩ, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá ĩmi ní lēé rī kuyé. ĩmi ri āwā, āzini ĩmi ri ũmbā fú, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá ĩmi ní lēé rī kuyé, ā'diātāsīyā ĩmi zíkí ngá ĩmi lēé rī Múngú vúgá kuyé. 3 ĩmi kádō ríí ngá zīí Múngú vúgá, Múngú sē ĩmi ní ngá rī ku, ā'diātāsīyā ĩmi zíkí ngá rī létì be pìrì kuyé, ĩmi lēkí ngá rī pi ĩsú rizú āyĩkō 'bázú.

4 ĩmi 'bá Múngú ri gā'bá sī 'dĩ'bée, ĩmi nĩkí ámá kuyé 'yozú kīnĩ, ĩmi lēkí dō tā nyōókú nōri vé rī áyu, ĩmi ari'ba Múngú vé ni? 'Bá tā nyōókú nōri vé rī lēépi rī, ĩri ārí'bá Múngú vé ni. 5 Tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó, “Múngú ri índrí 'í ní sēé fíí 'bá éşí agá rī ā tā mba ni 'dĩri” fi drĩ ĩmi drĩgέ kuyé? 6 'Bo Múngú ri ívé éşí múké rī sē mužú ĩmi ní dīí dīí. Sēzú Búkū Múngú vé rī ní 'yozú kīnĩ,

“Múngú gā 'bá ĩ íngú'bá íngúngū rī pi sī,

'bo ĩri éşí múké 'bā 'bá tā bē mādā rī pi ní.”

7 Lē ĩmi ĩnjíkí Múngú ri ĩnjĩnjĩ. Lē ĩmi gākí tā ādróko vé rī sī, ĩri sē ādróko ri nga ápá ĩmî rú'bá gá sī rá. 8 Lē ĩmi ítrúkí ĩmi ĩnyinjá Múngú vúgá, ĩri kpá 'i ítrú ĩnyinjá ĩmi vúgá. ĩmi 'bá ũnjĩkányā be 'dĩ'bée, lē ĩmi ũjíkí ĩmivé ũnjĩkányā rá. ĩmi 'bá yĩkĩ be ĩrĩ 'dĩ'bée, lē ĩmi ũjíkí ĩmî éşí. 9 Lē ĩmi adríkí ĩzāngā sī, ĩmi ngokí ngongo, ĩzāngā ā

nõ ìmî éşì. Ìmi kukí ãgúngará ãní, ìmi í'dókí ãã ngoó, lē ìmivé ãyĩkõ ã újá 'i ìzãngã rú. ¹⁰ Lē ìmi 'bākí ìmi adrii tã be mädã Úpí ęndręti gé, ìri ímú ìmi íngú rá.

Ā 'yokí 'bá āzi vé tã ũnjí ku

¹¹ Má ędrípüi má ọmvúpüi, lē ìmi rikí ìmi ọgüpi ã rú izaá ku. 'Bá riipi átapi ọgüpi ní ũnjí, dõku ọgüpi vé tã 'yoopi ũnjí rĩ, ìri ri tãimbí Múngú vé rĩ ide. Ìmi idekí dõ tãimbí Múngú vé rĩ, ìmi 'dükí tãimbí rĩ vé tã ngaá kuyé, ìmi ri tã lị, ìmi kìnĩ, tãimbí rĩ ũnjí. ¹² Múngú ri 'yęná ri tãimbí sē nĩ, āzini ìri kpá ri tã lị nĩ. Ìri ũkpõ be 'bá rĩ pazú, āzini 'bá rĩ 'dizú drāzú. 'Bo mi ā'di 'i mí ọgüpi vé tã lịpi?

Lē mî íngú mi ú'dú drũ rĩ vé tã sĩ ku

¹³ Ìmi yíkí drĩ ká, ìmi ri'bá 'yo'bá, “Āndrũ, dõku drũ 'bâ mụ adri ílĩ ālu kũrú 'dãri agá, 'bâ ngá ụzi, 'bâ mũfęngã įsú ãní ambamba 'dĩ'bée!” ¹⁴ Ìmi ícõ tã 'i ngaápi ìmî rú'bá gá ú'dú drũ rĩ gé rĩ nĩ ámá íngóni? Ìmi adrikí sũ sāsālĩ 'deępi sã be mädã, ìri gõ áfĩ 'dĩisĩ rá rĩ tịni. ¹⁵ Lē ìmi 'yokí 'dĩni, “Múngú lē dõ rá, 'bá ícõ adri ídri rú rá, 'bá ícõ tã nōri 'o rá, dõku 'bá ícõ tã 'dãri 'o rá.” ¹⁶ 'Bo ìmi ri ìmi íngú tã ìmi ní lēé 'oó rĩ sĩ. Tã ìmi ní rizú ìmi íngúzú 'dĩri ũnjí. ¹⁷ 'Bá rĩ nĩ dõ tã múké 'í ní kõdõ lēé 'oó rĩ rá, 'bo 'o dõ tã rĩ kuyé, ìri ũnjĩkányã.

5

Lē 'bá ā'bú be rĩ pi ā ndrekí múké

¹ Ìmi 'bá ã'bú be rĩ pi, lē ìmi ngokí, āzini ìmi gákí lǔlǔlǔ tã ũkpó ũkpó úmvúlésĩ ímú'bá ìmi ìsú'bá drĩdrĩ 'dĩ rĩ pi sĩ. ² Ìmivé ã'bú pi ímú ábá ìmi drìgé sĩ rá, āzini ìjírìkọ ri ímú ìmivé bōngó ũnyĩ be 'dĩ'bée mbe ícá ku ìrìkọ rú. ³ Ìmivé dábù, āzini aya ógú'bá ógúògú rĩ pi údrìkí ícá ũnjí gí. Ìmivé ã'bú 'dĩ'bée ímú ìmi zã ve sù ãcí ní ngá zãá veé rĩ tĩnì. Ìbú ìmi ní traá kuú káràkará 'dĩ'bée, ìmivé ã'bú 'dĩ'bée ímú tã lì ìmi drìgé ú'dú ùdù vé rĩ gé. ⁴ Ìmi ndrekí drĩ ká! 'Bá ìmi ní 'bãá èzì ngaá ìmivé ómvú agá rĩ pi, ìmi gákí kòpivé àndēma èzì ngazú rĩ ùfēgá sĩ, kòpivé àndēma ìmi ní gãá ùfēgá sĩ 'dĩ'bée ri ngo ìmî rú'bá gá. Úpí Ùkpõ 'Dípa yì 'bá ànyāngā ìkūnā'bá rĩ pi vé ngongará gí. ⁵ Ìmi ní adringará gá vù drìgé nōgó, ìmi rìkí àyìkō 'bãá, āzini ìmi rìkí ìmî 'a ã tã ùsùú áyu. Nóni ìmî rú'bá usekí kuú mgbúmgbú sù tì ì ní lēé muý úlìlì rĩ pi tĩnì. ⁶ Ìmi lìkí 'bá tã àkó rĩ pi vé tã ũnjí, āzini ìmi ú'dìkí kòpì ùdrāá rá, kòpì újákí ìmi ní tã āzi ũnjí ní kuyé.

Ìzāngā agá lē ìmi adrikí èsì be mādā

⁷ Má èdrìpìjì má ómvúpìjì, lē ìmi adrikí èsì be mādā cīmgbá Úpí ní ícángará gá. Ìmi ndrekí drĩ ká, 'bá ómvú 'ãápi rĩ, ìri èsì 'bã mādā rizú yìlìgò 'dìpì èzèzù sĩ ànyāngā ní kazú rĩ ùtèzú. ⁸ Lē kpá ìmi adrikí èsì be mādā, ìmi tukí pá ũkpó ũkpó, à'diātāsīyā lókí Úpí ní ìgōzú rĩ ícá ìnyinà gí. ⁹ Má èdrìpìjì má ómvúpìjì, lē ìmi unukí ìmi ògùpìjì rú'bá gá ku, ã lìkí rí tã ìmi drìgé ku. 'Bá tã lìpì rĩ tu pá kuú kèètilé gá 'dĩ!

10 Má édrípìjì má ómvúpìjì, lē ìmi ùbìkí nẹ̀bì átá'bá Úpí ǎ rù sī rī pi ǎ pámvú, kòpì ká ríi ìzāngā nyaá, kòpì nyakí ìzāngā rī mužú éṣì be mǎdā. 11 Sù ìmi ní nùjì rá rī tìjì, 'bá ìzāngā nya' 'bá éṣì be mǎdā rī pi, 'bá kòpì ǎ rù íngú kòpì ní ìzāngā rī nyaá éṣì be mǎdā rī sī. Ìmi yìkí ìzāngā Èyóbũ ní nyaá rī rá. Ọ̀dù ni gé, Úpí ko ìri ẹ̀ ìzā rá. Úpí 'o tǎ 'dìri 'dínì, ǎ'diātāsìyǎ ìri Múngú rípi 'bá rī pi ẹ̀ ìzā koopi ìzāngā agá ni, éṣì ni múké.

12 Má édrípìjì má ómvúpìjì, tǎ agaápi rá rī, lē ìmi ẹ̀ édíkí 'bù ǎ rù, dōku vū ǎ rù, dōku ngá ǎzi ǎ rù ùyō sōzú ǎnì ku. Tǎ rī dō ẹ̀, ìmi 'yokí ẹ̀, tǎ rī dō kuyé, ìmi 'yokí kuyé, ǎ lẹ̀kí rí tǎ ǎnì ìmi drìgé ku.

Múngú vé zìngára ẹ̀'yìngára sī rī

13 Tǎ ùkpó ùkpó ísù dō mi nī, lē mí zì Múngú ri. ǎyìkò fi dō mí éṣì agá, lē mí ngo úngó Múngú ri íngúzú. 14 Drǎ rù dō mi nī, lē mí zì 'bá ambugu kǎnísǎ* vé rī pi ímú mí ní Múngú ri zìjì. 'Í zì kòpì, kòpì ẹ̀ ímúkí rí ùdu bẹ́e mí rù' 'bá gá Úpí ǎ rù sī. 15 'Bá ẹ̀'yìngára be rī pi zìkí dō Múngú ri 'bá drǎ be rī ní, drǎ rī ícò de rù' 'bá ni gé sī rá, Úpí ri ìri inga uru rá. 'O dō tǎ ùnjì, Múngú ri ìri trū ìrivé ùnjìkǎnyǎ agásì rá. 16 Lē ìmi ùlùkí ìmivé ùnjìkǎnyǎ, ógúpì ǎ ùlù ívé rī ógúpì ní, ógúpì ǎ zì Múngú ri ógúpì ní, ìmi ǎ adríkí rí ule. 'Bá tǎ be pìrì rī zì dō Múngú ri, ìrivé zìngára ùkpò be, ìri 'bá rī ẹ̀ ìzā ko rá.

* 5:14 5:14 Kǎnísǎ: Kǎnísǎ ri 'bá Yẹ̀ṣù Kúrísitò ri ẹ̀'yì' 'bá gí rí pi.

17 Ēlǵyā† ri 'bá sũ 'bá tǵnǵ, zǵ Múngú ri ẹsǵ be cére kǵnǵ, yǵǵgó ǵ 'dǵ ku, ǵlǵ na ẹlǵ sǵ, yǵǵgó 'dǵ kuyé. 18 Ēlǵyā gō Múngú rǵ zǵ dǵǵ, yǵǵgó gō 'dǵ rá, ǵnyǵngǵ ka nyǵǵkú drǵgé nōgó rá. 19 Má ẹdrǵpǵǵ má ọmvǵpǵǵ, 'bá rǵ ku dō tā áda rǵ ǵ 'ongará gǵ, lē 'bá ǵzi ǵ lũ ǵri ní, ǵ gō tā áda rǵ 'oó ǵyu. 20 'Bá rǵ újǵ dō 'bá ũnjǵkǵnyǵ 'oópi rǵ ǵfũú ǵvé ũnjǵkǵnyǵ ǵgǵsǵ ǵmvé gǵ, pa 'bá 'dǵri drǵ ǵgǵsǵ gǵ, trũkǵ ǵri ǵvé ũnjǵkǵnyǵ kǵrákǵrá 'dǵ'bée ǵgǵsǵ gǵ.

---

† 5:17 5:17 Ēlǵyā: Ēlǵyā ri nẹbǵ, Múngú 'dǵ ǵri mǵzú 'bũ gé ǵdri rǵ, drǵ kuyé. Tǵkǵ ǵri ǵkũdē ǵlǵ rǵ ca mǵdǵrǵlǵ úrōmǵ (900), ǵsǵ ǵkũdē tǵkǵ drǵ Yẹsǵ ri kuyé. 'ǵ lǵ 1 'Bǵgú 17-21; 2 'Bǵgú 1-3.

Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dúkọ Múké Múngú vé rị New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20